
KRÓNIKA

AGRESSZIÓ, POLGÁRI ENGEDETLENSÉG, KISEBBSÉGI JOGOK – Az augusztusi budapesti tanácskozás után szeptember 26-án Ohridban újabb regionális tanácskozást tartottak a macedón, a szerb és a szlovén PEN-központok képviselői (a horvátok a náluk folyó háború miatt nem jelenhettek meg), amelyen megerősítették és kiegészítették a Budapesten elfogadott közös nyilatkozatot.

A magyar fővárosban megtartott tanácskozáson négy PEN-központ képviselői az alapokmánnyal összhangban, valamint az irodalom és a szellemi diszciplínák egyetemes humanista értékeit figyelembe véve mély sajnálatukat fejezték ki a háborús összetűzések és az emberi életek tragikus elvesztése miatt Jugoszláviában, és minden résztvevő követelte, hogy azonnal szüntessék be a fegyveres összetűzéseket és az emberi vér hiábavaló ontását. Úgyisntén követelték, hogy a felelős tényezők mielőbb kezdjenek tárgyalásokat, amelyek valóban a helyzet stabilizálásához és a békéhez vezetnek. Tekintet nélkül a politikai tárgyalások tartalmára és kimenetelére, a horvát, a macedón, a szlovén és a szerb PEN képviselői egyetértően abban, hogy folytatódjék a nemzeti PEN-klubok intellektuális kommunikációja és baráti együttműködése – hangzott el az ülésen.

Ennek értelmében Ohridban újabb, kiegészítő nyilatkozatot fogadtak el, amelyben a következőket mondták ki:

1. Veszélyben az emberélet, és megsemmisülés fenyegeti a művelődési értékeket és a magántulajdont – mindenekelőtt Horvátországban – egy indokolatlan háborúban, amelyben senki sem győzhet. Meggyőződésünk, hogy a határokat nem lehet ilyen alapon módosítani. A horvátországi agresszióra semmilyen magya-

rázat nincs. Úgy véljük, hogy a szemben álló szerb és horvát vezetők és a Jugoszláv Néphadsereg felelősséggel taroznak, mert nem teljesítették feladatukat és küldetésüket. A harcban résztvevőkön kívül felelősség terheli az értelmiségieket és az frókat is, egy részüket azért, mert harcba buzdít, másokat pedig mert nem emelik föl a hangjukat ellene.

2. A mind tragikusabb méreteket öltő vérontás Jugoszláviában arra készíti a jelenlevőket, hogy támogassák azokat, akiknek lekiismerete nem engedi meg a háborúzást, és élni kívánnak azzal a joggal, hogy ne vegyenek részt a polgárháborúban vagy bármely belviszályban. Ez alapvető emberi jog, s így is kell értelmezni.

3. A kisebbségben élő nemzeteknek lehetővé kell tenni a kettős állampolgárságra való jogot, az egyiket területi alapon, attól függően, hol élnek, a másikat viszont kulturális hovatarozásuk szerint.

4. Meggyőződésünk, hogy éppen a kisebbségi kérdés megoldatlansága a jelenlegi viszály kiváltója Jugoszláviában és Európa sok más térségében. A javasolt kettős státus e kérdés megoldásának kulcsa lehetne. Ezért fontos a kisebbségi jogok szigorú érvényesítése. Egy ilyen mechanizmus működése lehetővé tenné a vitás esetek rendezésének módját is, mert főlebe nőne a nemzetek közötti bizalmatlanságnak. Ez a mechanizmus magában foglalná a nemzetközi ellenőrzést is.

5. A PEN-központok képviselői semmilyen körülmények között nem vesznek részt sajtó- és propagandaháborúban; magatartásukkal és frói megnyilatkozásaikkal nem szítják a nemzeti kizárólagosságot és a sovíniszta indulatokat; nem terjesztenek hazugságot és nem szítanak gyűlöletet; nem járulnak hozzá ahhoz, hogy bi-

zonyos nemzeteket kizárólag negatív tulajdonságokkal illessenek, és nem támogatják a hatalomtartók felelősségének a népre való áthárítását.

És olvasható abban a nyilatkozatban, amelyet az ohridi értekezleten egyhangúlag fogadtak el Konrád Györgynek, a Nemzetközi PEN elnökének és Alexandre Blokh főtítkárnak a jelenlétében.

A belgrádi *NIN* című hetilap a nyilatkozat szövegének közzétételével párhuzamosan megjelentette Slobodan Selenićnek, a szerb PEN-központ alelnökének a felszólalását is, valamint a szerb PEN indítványát, amely többek között kimondja: „A jelenlegi jugoszláviai helyzet és a polgárháború kiterjedésének veszélye miatt a horvát, a macedón, a szlovén és a szerb PEN egyetért azzal, hogy a Nemzetközi PEN védnöksége alatt azonnal alakuljon meg a szervezett becsületbírórság. Ebben a bizottságban minden központ képviselhetné magát, s a helyzet alakulásától függően ülészne, de háromhavonként kötelezően, hogy megállapítsa azoknak a felelősségét, akik megszegik a PEN alapokmányát, s ezt nyilvánosságra is hozzák.”

November 4-e és 7-e között tanácskozást tartottak Bécsben a nemzetközi PEN-klubok. Felhívást intéztek a jugoszláviai összetűzések részvevőéhez és felszólítottak a háború azonnali abbahagyására. Határozatuk szövegét eljuttatták az Európai Közösséghez és az ENSZ Biztonsági Tanácsához is, s ebben követelik, hogy azonnal kezdődjenek meg a tárgyalások a jugoszláv válság békés és demokratikus megoldása érdekében. A horvát és a szerb PEN-központokat felszólítják, hogy tagjaik szálljanak síkra a köztársaságuk területén élő kisebbségek jogaiért.

BELGRÁDI KÖNYVVÁSÁR – A háborús viszonyok ellenére Belgrádban harmadhatodik alkalommal rendezték meg a nemzetközi könyvvásárt. A fennálló körülmények miatt több nyugati ország jeles kiadói maradtak távol, köztük Németország, Olaszország és Magyarország sem képviseltette magát, a hazaiak közül pedig (a Prosvjeta, illetve a Mladinska knjiga kivételével) a horvát és a szlovén kiadók nem jelentek meg, Dánia viszont első ízben mutatkozott meg Belgrádban. A Forum Könyvkiadó idén is kiállította legújabb kiadványait, mintegy negyven címszóval vett részt a belgrádi könyvvásáron.

A hazai állami kiadók gondjai között első helyen a pénztelenség szerepel, s ez meglátott a vásári kínálaton is: a lényegesen csökkentett kiadói produkciót elsősorban a kortárs alkotások és a fordításirodalom színylette meg, de feltűnően kevés számuk alapján joggal arra

lehet következtetni, hogy a magánkiadók sincsenek semmivel sem jobb helyzetben. Az idei vásáron is legtöbb volt a történeti, a politikai és az egyháztörténeti munka, a kiadók továbbra is ezektől a kiadványoktól várnak anyagi hasznot.

A szépirodalmi kiadványok közül figyelmet érdemel a BIGZ vállalkozása, a Hazai Szerzők Új Könyvei sorozat, amelyben eddig kilenc verseskötet, két regény és egy drámakötet láttott napvilágot. A Prosveta Borislav Pekić és Milorad Pavić összegyűjtött műveit mutatta be a vásáron, s ez a kiadó jelentette meg Milorad Pavić A szél belseje (*Unutrašnja strana vetra*) című új regényét is, valamint Zivojin Pavlović Babák a szemétdombon (*Lutke na bunjištu*) című regényét, továbbá a Danilo Kiš verseit és műfordításait tartalmazó kiadványt. A Matica srpska Aleksandar Tišma naplójának újabb kötetét tette közzé. Az újvidéki Svetovi Kiadó is azok közé tartozik, amelyek az értéket tartják elsőrendű fontosságúnak, a belgrádi Irodalmi és Művészeti Intézettel közösen adta ki Gojko Tešić A szerb avantgárd a viták tükrében (*Srpska avangarda u polemickom kontekstu*) című esszékötetét, amely megkapta az elmúlt év legjobb esszé- és kritikakötetéről járó díjat. A vásár idején alapították meg a legjobb esszékötetéről járó Andrić-díjat, amelyet Pavle Zorić kapott Csúcsok (*Vrhovi*) című könyvéért.

Belgrád város, valamint a könyvkiadók és könyvterjesztők országos egyesületének a legjelentősebb kiadói vállalkozásért járó díjait Jovan Cvijić összegyűjtött műveit, Vasilije Krestićnek a horvátországi és szlovéniai szerbek 1848 és 1914 közötti történetét feldolgozó munkájáért, Milije Stanić uszkok szótáráért, Metka Krajer-Hozo Festészet, festői módszerek és anyagok című kötetéért, valamint a XVI–XX. századi Crna Gora történeti térképének megjelentetéséért ítélték oda. A legjobb kivitelezésű könyvért járó Makarije-díjjal a Gornji Milanovac-i Dečje novine Kiadót jutalmazták Szent Száva 1262. évi törvénykönyvének reprint kiadásáért.

MŰVELŐDÉSI RENDEZVÉNYEK – Négynaposra bővült az idén a Szenteleky-napok rendezvénysorozata, amelynek fővédnöke ezúttal a Jugoszláviai Magyar Művelődési Társaság volt. Október 24-én Péccsett Bosnyák István, a JMMT és a Szenteleky-napok szervezőbizottságának elnöke, valamint Kristály Klára, a sziváci Szenteleky Művelődési Egyesület titkára megkoszorúzza a Szenteleky Kornél szülőházán levő emléktáblát.

25-én Bori Imre, Bányai János és Radmila Marković magyartanároknak tartott előadást Zomborban irodalmunk múltjáról, jelenéről és iskolai oktatásának kérdéseiről.

Október 26-án Szivácon Szöllősy Vágó László megnyitotta a 9+1 képzőművészeti csoport tárlatát, majd megalakult a Szenteleky-napok Tanácsa, amelyben művelődési intézmények és egyesületek tagjai kaptak helyet. A Szenteleky-napok Tanácsának elnökévé Bosnyák Istvánt, tagjaivá Brasnynóé Pintér Emesét, Dévavári Zoltánt, Hallai Istvánt, Jung Károlyt, Kaszás Károlyt, Kristály Klárát, Lábadi Károlyt, Szöllősy Vágó Lászlót, Utasi Csabát és Vujković Máriát választották.

Ezt követően Toldi Éva, a Szenteleky-díj bírálóbizottságának elnöke átadta Burány Nándornak a Szenteleky-, Bata Jánosnak pedig a műfordításért járó Bazsalikom-díjat. Az Ács Károly, Juhász Géza, Silling István és Toldi Éva összetételű bírálóbizottság jelentése szerint „Burány Nándor harmincéves szépirodalmi munkássága során – a *Magunk próbakövetől* legújabb regényéig, a *Margit-hídig* – meggyőző módon fogalmazta meg az itt élő magyarság sorskérdéseit”. Bata János pedig „a jugoszláv irodalmak tolmácsolása mellett az európai szellemiség felé is kitekint, költészetébe szerkesztésben épült be műfordítói tevékenysége”.

A díjazottak fellépése után a résztvevők nem túl népes tábora leleplezte a Kothenc Imre faragta emléktáblát a művelődési egyesület falán, valamint megkoszorúzták Szenteleky Kornél sírját. Délután a gyermekek számára játék-házat szerveztek.

A rendezvény utolsó napján irodalmi műsorokra és színházi előadásra került sor Szivácon, Külán, Verbászon és Szenttamáson.

Az alábbiakban az eddigi Szenteleky- és Bazsalikom-díjasok névsorát közöljük:

Szenteleky-díjasok: Bányai János, Bori Imre, az Életjel, Gerold László, Herceg János, a Híd, az Iskolarádió, a Jó Pajtás, a Kanizsai Író-tábor, Petkovics Kálmán, Utasi Csaba, Urbán János, Szeli István, Fehér Ferenc, Németh István, Tomán László, Dér Zoltán, Penavin Olga, Ács Károly, Burány Nándor.

Bazsalikom-díjasok: Ács Károly, Sava Babić, Bodrits István, Borbély János, Brasnynóé István, Fehér Ferenc, Paszkal Gilevszki, Judita Šalgo, Mladen Leskovic, a Polja, Varga József, Vukovics Géza, Aleksandar Tišma, Szilágyi Károly, Jung Károly, Vickó Árpád, Lazar Merković, Radoslav Miroslavjević, Bata János.

Adán október 11-én és 12-én tartották meg a Szarvas Gábor Nyelvművelő Napokat. Az általános iskolák hetedik osztályos tanulói játékos nyelvi vetélkedőn vettek részt, a középiscolások számára pedig beszédversenyt rendeztek. A magyar nyelvi műveltség Jugoszláviában címmel tudományos tanácskozássra is sor ke-

rült, Molnár Csikós László, Göncz Lajos, Vajda József, Varga Zoltán és Hódi Éva tartott előadást. Az idei Szarvas Gábor-díjat Molnár Csikós László kapta.

A SZÁZADELŐ MAGYAR ELBESZÉLŐ IRODALMA – A Magyar Tudományos Akadémia Irodalomtudományi Intézete és az újjvidéki Magyar Nyelv, Irodalom és Hungarológiai Kutatások Intézete október derekán tudományos tanácskozást tartott Budapesten. Lélektani és poétikai megújulás a századelő magyar elbeszélő irodalmában címmel. A tanácskozáson az MTA részéről Bodnár György, Pomogátsi Béla, Rónay László, Dérczy Péter és Angyalosi Gergely vett részt, az újjvidéki érkezők pedig Bori Imre, Bányai János, Gerold László, Utasi Csaba és Harkai Vass Éva voltak.

KÖNYV A BUDAPESTI PÜSPÖKSÉG SZERB KÉZIRATAIRÓL – Október elején a belgrádi Nemzeti Könyvtárban ünnepélyes keretek között bemutatták a közönségnek a budai szerb püspökség kéziratairól szóló könyvet (*Opis rukopisa i starih štampanih knjiga Biblioteke Srpske pravoslavne eparhije budimske u Sentandreji*), amelynek szerzői Nadežda Sindić, Miroslava Grozdanović-Pajić és Katarina Mano-Zisi. A könyv jelentőségéről Dejan Medaković akadémikus, a Szerb Tudományos és Művészeti Akadémia főtitkára beszélt, kiemelve, hogy nagyságrendben és értékét tekintve a szentendrei anyag nagyon jelentős, ezért volt fontos tudományos feldolgozása.

HUSZONÖT ÉVES A KONJOVIĆ-KÉPTÁR – Fennállásának huszonötödik évfordulóját ünnepelte a zombori Milan Konjović Képtár. Az intézmény 1966-ban létesült, amikor a festőművész mintegy ötszáz alkotását ajándékozta szülővárosának. Az évek folyamán a gyűjtemény megkétszereződött. Az elmúlt negyedszázad alatt 40 időrendi és tematikus kiállítás nyílt, s az itt található alkotásokból rendezték meg a ma kilencvenhárom éves mester nagy párizsi, moszkvai, budapesti és prágai kiállításait is. A zombori ünnepségen Milan Konjović munkásságát monográfusa és külföldi kiállításainak szervezője, Katarina Ambrozić egyetemi tanár és Lang Irma, a zombori képtár custosa méltatta.

DÍJAK, ELISMERÉSEK – Matuska Márton újjvidéki újságíró a Bethlen Gábor Alapítvány kuratóriuma díjazta a nemrégiben megjelent *A megtorlás napjai* című könyvéért, amelyben a jugoszláviai magyarságot ért háború végi atrocitásokat dolgozta föl.

A Szirmai Károly Irodalmi Díj bírálóbizott-

sága Sava Babić, Miroslav Rankov és Julijan Tamaš összetételben Radivoj Sajtinać Zrenjaninban élő írónak ítélte oda az 1991. évi díjat *Bánáti olvasókönyv* (Banatska čitanka) című prózakötetéért. A verbászi és a temerini köz-

művelődési közösség, valamint az író fia, Szirmai Endre alapította díjat november 16-án a Verbászon megtartott Szirmai-emléknap keretében adták át.

